

Research Article
Araştırma Makalesi

H. Bahadır TÜRK

Doç. Dr. | Assoc. Prof. Dr.
Çankaya Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Ankara-Türkiye
Çankaya University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Political Science and
International Relation, Ankara-Turkey
hbturk@ankaya.edu.tr

Radikal Demokraside Siyasal Temsil Sorununu Carl Schmitt Üzerinden Düşünmek

Öz

Çalışmanın başlığının da işaret ettiği gibi, bu çalışma radikal demokrasideki haliyle siyasal temsil sorununu ele almaktadır. Bunu yaparken öncelikle radikal demokrasinin önerdiği siyasal modelin teorik kalkış noktalarından biri olarak Carl Schmitt'in siyasal düşüncesine dair düşünürün siyasal kavramına, egemenlik sorununa ve parlamenter demokrasiye dair görüşleri üzerinden genel bir çerçeve çizilmektedir. Ardından çalışma Chantal Mouffe çizgisindeki radikal demokrasi yorumunun temel argümanlarına kısaca bakmakta ve Mouffe'un yaklaşımının siyasal temsil sorununu yeniden düşünmemize imkân verip vermediğini ele almaktadır. Nihayetinde çalışma, radikal demokrasinin temsil sorununu ele alış biçiminden kaynaklanan bazı sorunlara işaret etmektedir. Tüm bu temelde söz konusu çalışmanın ana argümanı; radikal demokrasideki haliyle siyasal temsil sorununun bazı teorik müphemliklerle malul olduğu ve radikal demokrasinin, temsil sorununun özüne dair yaslandığı Schmitt'ci çerçeveyi göz ardı etme eğilimi taşıdığıdır.

Anahtar Sözcükler

Carl Schmitt, Chantal Mouffe, Radikal Demokrasi, Siyasal Temsil, Liberalizm.

Giriş

Michael Oakeshott (2004: 391) siyasal teori nedir sorusunun peşinden giderken işe önce teorinin anlamından başlamak gerektiğini ileri sürer ve kavramın “thea-theorein-theros” üçlüsü ile, yani görülen şey- görme eylemi-gören/gözlemci sacayağı ile olan bağına dikkat çeker. Bu minvalde siyasete dair bir teori inşa etme çabası siyasal olanın nasıl ve hangi pozisyondan görüldüğü ile ilgilidir ve sadece teorinin nesnesine, görülen şeye değil; onu kuran özneye dair de bir şeyler söyler. Buradan hareketle bu çalışma Laclau-Mouffe çizgisini esas alarak radikal demokraside temsil sorununa dair bazı sorular ortaya atacak ve bunu yaparken de söz konusu çizginin siyasal olana dair tahayyülü için belirleyici önemde olan isimlerden birinin, Carl Schmitt’in çizdiği kavramsal çerçeveye atıfta bulunacaktır.

Çalışma bu doğrultuda öncelikle Schmitt’in üç temel eseri Siyasal Kavramı (1932), Siyasi İlahiyat (1922) ve Parlamenter Demokrasinin Krizi (1923) üzerinden Schmitt düşüncesine dair sınırları net ve olabildiğince tasvir edici bir genel tablo çizmeyi deneyecek, ardından Mouffe çizgisindeki radikal demokrasi yorumunun temsil kavramsallaştırmasının tanımlayıcı kimi niteliklerini tartışacak ve bu hat üzerinden temsil probleminin nasıl düşünüldüğüne işaret edecektir.

“Düşman, Egemen, Kriz”: Schmitt’in Kavramsal Evrenine Kısa Bir Bakış

Carl Schmitt’te siyasal kavramını konumlandırmak için ilk vurgulanması gereken husus, Schmitt’in siyasete değil, siyasala yoğunlaşmış olmasıdır ve bu kesinlikle basit bir yönetsel yaklaşım değildir. Bezci’nin (2006: 34) de vurgulandığı üzere burada; “siyasalın ekonomi, kültür veya etik gibi nesnel bir alan olmadığını, daha çok bir kategori veya kriter olduğunu gösteren” stratejik bir tercih söz konusudur. Schmitt için siyasal, siyasetin kurucu çekirdeğidir ve bu haliyle siyasetten ya da bilindik anlamıyla iktidar mücadelesinden daha derin, daha belirleyici, daha farklı bir şeydir.

Siyasete de ruhunu veren bir çekirdek kategori olarak siyasal, Schmitt’in (2006a: 39) anımsatmasıyla söylemek gerekirse, “devlet kavramından önce gelir.” Bu “önce gelme” halinin üzerinde düşünmek, Schmitt’te siyasal kavramının önemini anlamak için son derece gereklidir. Gopal Balakrishnan’ın (2000: 103) dikkat çektiği gibi, bu “önce gelme” vurgusu siyasal kavramına “kökensel” bir atıf yapar ve devlet denen siyasal oluşumu siyasal kavramı temelinde, onun tarafından “önceden varsayılan” bir pozisyona yerleştirir. Burada bir düzen kavramı olarak devlet, özünde çatışmayı barındıran siyasal kategorisinin mevcudiyeti sayesinde ortaya çıkan bir yapıdır. Dolayısıyla Schmitt için, Kardeş’in (2015: 47) altını çizdiği üzere, “polis olsun, imperium olsun ya da état olsun, bu yönetimler tarihseldir, değişime açıktırlar ancak, bu değişimin kaynağı politik olanın kuvvetidir.”

Esasen Schmitt’in amacı (2006a: 46-49); siyasal kavramını özgül siyasal kategoriler etrafında tanımlamak ve bu kategorilerin kendi aralarında olduğu kadar siyasal kavramıyla da olan ilişkilerini konumlandırmaktır. Schmitt burada ahlak (iyi/kötü), estetik (güzel/çirkin), ekonomi (yararlı-kar getiren/zararlı-kar getirmeyen) alanlarında geçerli olan nihai ayrımların muadilini siyasal kavramı için bulmaya

çalışmaktadır. Düşünür “kendinde açıklayıcı ve basit” bir ayrımın siyasal kavramı için de söz konusu olabileceği görüşündedir. Ona göre -ve Schmitt’e dair hemen her açıklama çabasında kendisine atıfta bulunulduğu haliyle “siyasal eylem ve saikleri açıklamada kullanılabilir özgül siyasal ayrım dost-düşman ayrımıdır.” Bu kriterin dikkat çekilmesi gereken ilk özelliği yukarıda sözü edilen diğer alanlarda geçerli olan kriterlerden kaynaklanmaması ve onlara dayandırılmamasıdır. Bunun sonucunda ekonomik anlamda zararlı, estetik anlamda çirkin ya da ahlaki anlamda kötü olanın mutlaka düşman olması gerekmez. Aynı şekilde iyi, güzel, yararlı niteliklerini haiz olanın da zorunlu olarak dost sayılması söz konusu değildir. Dost ve düşman kategorileri somut ve varoluşsal olarak vardır ve bir birlik ve ayrılık sorununa işaret eder. Belirtilmesi gereken bir başka husus da dost ve düşman kavramlarının salt bir “metafor ya da simge olarak algılanmaması”, benzeri bir hatta basitçe “normatif ya da ‘salt düşünsel’ karşıtlıklar” olarak görülmemesi zorunluluğudur. Bu hat üzerinden bakıldığında düşman nefret ettiğimiz ve bizde nefret eden hasmımız, yani “inimicus” değildir. Zaten bireylerin siyasal düşmanları olamaz. Düşman gerçek anlamıyla “hostis”tir, yani resmen savaşılan, bize saldıran kamusal ötekidir/yabancıdır. Ancak, Bezci’nin (2006: 47) de vurguladığı gibi, kendi çıkarları için birbirine hasım olan siyasi partiler “siyasal varoluşun temelini hedeflemeyeceklerinden” düşman-dost ayrımı ile nitelendirilebilecek bir çatışma ortamı doğurmazlar. Burada bu ayrımı kritikleştiren bir başka unsur da ayrıma hayat veren bir karar alma iradesinin varlığıdır. Bu açıdan “karar almaktan kaçınan bir kolektivitinin politik akıbetinden söz etmek mümkün değildir” ve böylesi bir kolektivitinin “kendisine düşman tayin etmemesi düşmansız kalacağını göstermez; aksine politik varoluştan yoksun kalacağına” işaret eder (Kardeş, 2015: 49).

Schmitt (2006a: 53-55) “yabancı/öteki”nin varoluşsal olarak olumsuzlandığı anda düşmanımız olduğunu belirtmekte ve bu olumsuzlamanın ürünü olan düşman kavramının gerçek bir mücadele olasılığını gerektirdiğini ileri sürmektedir. Buradaki mücadele kavramı da liberalizmin indirgemeci tutumunda olduğu gibi salt rekabet düzeyinde ya da salt sembolik düzeyde ele alınmamalıdır. Schmitt için insan yaşamının kendisi başlı başına bir “mücadele”dir ve bu anlamda “her insan ‘mücadelecidir’”. Savaş bu mücadelenin en üst ve nihai noktasıdır. Savaşı somutlaştıran şey düşmanın kim olduğuna ilişkin siyasal kararın kendisidir. Savaş ve mücadelenin, dost ve düşman ayrımının olmadığı bir dünyada siyasal birlik de yoktur, siyaset de yoktur. Hiçbir halk bu ayrımın gücünden ve mücadeleden -olasılık düzeyinde bile olsa- kaçamaz. Askeri mücadelede, yani bir anlamda “aksiyon olarak savaş”ta, dost-düşman ayrımı üzerinde düşünmenin anlamı yoktur. Çünkü düşman, üniformasıyla, tam karşımızdadır. Ancak siyasal kavramı açısından bakıldığında savaş, yani “bir durum olarak savaş” askeri mücadeleden fazla bir şeydir ve tüm yaşamı kapsamaktadır. Siyasal birliğin kapsadığı yaşam, bu birliğin kurulmasına dayanak sağlayan düşmanı her zaman “üniforma” içinde sunmaz. Siyasal kararın önemi ve gücü bu zorluğun üstesinden gelme potansiyelinde saklıdır.

Burada Schmitt’e göre (2006a: 64-81) esas olan bu mücadele olasılığının varlığı ve bu doğrultuda verilecek karardır. Zaten siyasal birliği de ayakta tutan “dost-düşman ayrımına dair gerçek bir olasılığın” varlığının bile yeterli olduğu mutlak bir mücadele atmosferidir. Bu çerçevede kurucu bir kategoriden bahsedilse de vurgunun dosta değil, düşmana olduğu görülmektedir. Bu, politik birliğin daha çok dışlama pratikleri

üzerinden işlediğini göstermektedir. Schmitt'in "insanın özünün iyi olduğu" fikrine dayanan antropolojik faraziyeleri de esasen onun kötümser bakışının bir uzantısıdır. Nihayetinde siyasal birlik, bir düşman karşısında kurulan ve sürdürülen birliktir. Halkı bir araya getiren şey birbirlerine karşı duydukları dostluktan önce, ortak bir düşmana karşı aldıkları genel tavidir. Bu tavır egemenin "kendi halkından ölümü ve öldürmeyi göze almayı talep etme ve düşmanını öldürtme yetkisi"nin kurucu unsurudur. Bu kurucu unsurun işleyişi, yani gerektiğinde yaşamın feda edilmesini talep etme hakkı, düşmanın kim olduğuna karar verme ve savaş hakkı ile el ele yürümektedir. Bu unsurlar başka bir birime devredilemez. "Genel"i ve "kamusal"ı kapsayan güç yalnızca egemenin gücüdür. Siyasal birliğin mevcudiyetini sürdürmesini sağlayan bu güç başka egemen güçlerle savaşır; bu savaş hep devam ettiği için "tüm yeryüzünü kaplayan bir dünya devleti"nin varlığı söz konusu olamaz. Zaten tüm siyasal birlikler biraraya gelirse ortada düşman kalmaz, dost-düşman ayrımı buharlaşır ve siyasal olan da imha edilmiş olur. "Bir birleşme ya da ayrışmanın en uç yoğunluk derecesini ifade eden" dost-düşman ayrımı halkların ve siyasal birliklerin kurulduğu ana eksenidir. Bu bakış açısı özelinde siyasal dünya Schmitt için bir çoğulluk alanıdır, yani orada hâkim olan ilke "universum" değil, "pluriversum"dur (Kardeş, 2015: 55).

Bu çoğulluk alanı içinde Carl Schmitt'in siyasal olana dair tahayyülü açık bir biçimde onun egemeni nasıl konumlandığı sorunu ile ilintilidir. Schmitt'e (2002: 13-20) göre "egemen olağanüstü hale karar verendir". Burada altı çizilen olağanüstü hal, bir kararname ile ilan edilen spesifik bir durumun ya da sıkıyönetim halinin ötesinde "devlet kuramının genel bir kavramı"na atıfta bulunmaktadır. Olağanüstü halin "mevzu hukukta öngörülmemen", tehlikeli, devletin varlığını tehdit edecek bir durum, bir istisna hali ile tanımlanabileceği doğrudur. Ama bu onun gerçeğe uygun ve eksiksiz olarak tarif edilebilmesi anlamına gelmez. Bu tarif güçlüğü egemenin konumunu daha da kritik kılar. Egemen "sınıflandırılmayan" olağanüstü halin hangi durumda ortaya çıktığını belirlemekle kalmaz, bu halin oluştuğuna ilişkin verdiği kararlar hukuku, "kendini koruma hakkına dayanarak askıya alır". Schmitt'e göre "devlet egemenliğinin özü de burada yatar ve hukuken zorlama veya hükmetme tekeli olarak değil, olması gerektiği gibi karar verme tekeli olarak tanımlanır." Ancak bu tekelin ardında da "politik birliğin yarattığı meşruiyet" vardır (Bezci 2006: 107). Bu meşruiyete dayanan karar alma mekanizması aslında bir sınır çizme edimidir. Burada karar, "egemenin varoluşunun göstergesi" (Kardeş 2015: 104) olarak bir dışlama ilişkisine de atıfta bulunur.¹ Bu ilişki dışında temel kural şudur: "Normlar sadece normal durumlar bakımından geçerlidir." Bu çerçevede "normal durumun kanun koyucusu, normal olmayan durumun normal

¹ Burada Agamben'in (2013: 29-30) altını çizdiği bir noktayı hatırlamakta fayda var: "Egemen istisnada önemli olan şey, hukuksal-siyasal düzenin geçerli olabileceği alanların yaratılması ve tanımlanması yoluyla, aşırılığın denetimi ya da etkisiz kılınması olarak ifade edilebilecek bir şey değildir. Bu anlamda egemen istisna, kendisini içeri ile dışarıyı ayırmakla sınırlandırmayan bunun yerine, bu ikisi arasındaki eşiği (istisna durumunu) belirleyen temel yerleştirmedir. İçeri ile dışarı ve normal durum ile kaos, bu eşik temelinde, hukuksal düzenin geçerliliğini mümkün kılan karmaşık topolojik ilişkilere girer. Dolayısıyla, Schmitt'e göre egemen nomos'un bileşenlerinden biri olan 'yer düzenlemesi', 'ülkenin/toprağın ele geçirilmesi', yani hukuksal ve teritoryal bir düzenlemenin belirlenmesi- değil; her şeyden önce 'dışarının ele geçirilmesi', yani bir istisnadır."

durumu (“güvenliği ve düzeni”) yeniden tesis edecek icra komiserinden başka bir şey değildir.” (Schmitt 2016: 85-86)

Karar verme tekeli, bir istisna hali olarak olağanüstü hal üzerinden kurulur. İstisna daima normal durumdan daha ilginçtir ve kuralı kanıtlar. Kanıtlamakla da kalmaz, varlığıyla kuralı yaşatır. Olağanüstü halin ve istisnanın hukuk için taşıdığı anlam mucizenin ilahiyat için taşıdığı anlama benzemektedir. Bu doğrultuda Schmitt’e göre; “modern devlet kuramının bütün önemli kavramları dünyevileştirilmiş ilahiyat kavramlarıdır”. Egemenlik kavramı sadece günlük çıkarların hükmü altında olması ile değil, “en üstün, hukuken bağımsız ve asli güç” olarak tanımlanması ile de doğasına ilişkin bir belirsizliği ve çok anlamlılığı yeniden üretmektedir (Schmitt 2002: 22, 24, 41). Bu üstün güç, gerektiğinde bireylerden kendilerini kurban etmelerini de ister, zira bu talep politik birliği kuran şeylerden biridir (Bezci 2006: 79). Ancak bu talebin güçlü bir egemenlik anlayışı ile olan bağının temelinde yatan şeyin teolojik bir gerekçelendirme üzerinden halkın selametine yapılan vurgu olduğu akılda tutulmalıdır. Nitekim Çelebi’nin (2001: 113) vurguladığı üzere, “Schmitt’e göre modern dünyadaki kaos ve istikrarsızlık, bireylere kendilerini yeniden güvende hissedebilecekleri bir alan yaratabilecek güçlü bir ulusal devlet ve egemenlikle önlenbilir.”

Bu “kaos ve istikrarsızlığı” yaratan şeylerden biri de Schmitt’e göre modern parlamentarizm ve onun işleyiş biçimidir. Schmitt için modern parlamentarizm 20. yy. başında artık ahlaki ve düşünsel zeminini kaybetmiş durumdadır. Siyasal partilerin kendi çıkarları peşinde koşmaları, karar alma süreçlerinin tikanıklığı, nisbi temsil ve liste sistemi ile seçmenle milletvekili arasındaki bağın kopması, temsil ilkesinin iflası gibi etkenler parlamentoları asıl işlevinden, yani –doğru siyasinin ortaya çıkmasına katkı sağlayan zıtlıkların çarpışması anlamında- kamusal müzakereden uzaklaştırmıştır. Gelineen noktada parlamenter demokrasi derin bir krizin içindedir. Kitlelerin iradesi bir dizi teknik propaganda faaliyeti ile kazanılacak bir mevziye indirgenmiştir. Bunun altında yatan bir nedenin de “19.yy. devlet kuramının gelişim sürecinde ortaya çıkan aşkın tasavvurların bertaraf edilmesi ve yeni bir meşruluk kavramının oluşturulması refleksi” (Schmitt 2002: 54) olduğu söylenebilir.

Bu noktada Schmitt’in parlamentoya ve temsili demokrasiye nasıl baktığı önemli bir sorun olarak karşımıza çıkar. Schmitt (2006b: 21) milletvekillerinin bağımsızlığı ve toplantıların halka açık olması gibi hükümleri içeren parlamento hukukunun bazı normlarının artık “biri, modern bir merkezi ısıtma sistemine bağlı radyatörlerin üstüne, ateşin harıl harıl yandığı yanılmasını yaratmak için alev desenleri çizmişçesine, fuzulu bir dekor gibi yararsız ve hatta sıkıntı veren bir etki yaratmakta” olduğunu düşünmektedir. Schmitt’in parlamenter demokrasi eleştirisi, onun aktörleri olarak siyasal partileri de kapsar ve partilerin “tartışma halindeki fikirler olarak değil, sosyal ve ticari güç odakları olarak karşı karşıya geldikleri”ni vurgular. Schmitt (2016: 113-114) modern parlamentarizmin işleyişindeki sorunlara dikkat çekerken çok temel bir hatırlatma yapar, “halk soru yöneltemez, sadece önüne koyulan soruyu evet ya da hayır diye cevaplandırılabilir” der ve bu bağlamda şunları söyler: “Cevaplandırılabilir bir soru yerine halkın önüne partilerin bir sıra aday listesi koyulmuşsa –ki bu listeler parti kurullarının kapalı kapıları ardında epey karanlık bir biçimde hazırlanmıştır- ve hükümet de parlamentonun feshi sürecindeki meseleyi kesin biçimde ortaya koyacak her türlü sorunun yöneltmesinden kaçınıyorsa; ‘seçim’ süreci mahiyeti gereği

tahakkuku artık mümkün olmayan bir prosedüre dönüşür. Bu artık bir seçim olmaktan ziyade –kavramın manası gereği- bir plebisittir.”

Modern kitle demokrasisini ve parlamenter demokrasinin içine düştüğü kriz halini anlamak için Schmitt, liberalizm ve demokrasi arasına bir karşıtlık çizgisi koyar. Bu noktada Schmitt’in düşüncesinde temsil probleminin ilk kaynağı liberalizm eleştirisi olarak somutlaşır. Schmitt (2006b: 30) “modern kitle demokrasisinin, demokrasi ve liberalizmin muğlak kombinasyonuna dayandığı”nı savunur. Bu kombinasyon açık bir kriz haline işaret eder. Ancak bu kriz halinin ayırt edici vasfı modern kitle demokrasisine içkin olması, bir başka deyişle herhangi bir totaliter hareketin yükselişinin bir semptomu olarak düşünülmemesi ile tanımlanır. Bu minvalde Schmitt (2006b: 35) “bolşevizm bastırılma ve faşizm ile araya mesafe konya bile” parlamentarizmin krizinin aşılamayacağını zira söz konusu krizin “ahlaki pathosla yüklü liberal bireycilik ile özünde siyasi ideallerin tahakkümü altında olan demokratik devlet anlayışı arasındaki zıtlıktan doğduğu”nu belirtir. Bir başka deyişle demokrasinin özünde dayandığı türdeşlik mantığı ile liberalizmin kutsal öznesi olan birey ve temel motivasyonu olan fark arasında bir uyumsuzluk söz konusudur.

Schmitt (2006b: 49, 52) parlamentonun mevcudiyetini, yurttaşların kendilerini ilgilendiren konularda karar alırken “pratik sebeplerle” bir araya gelemediği modern zamanlara bağlayan görüşe de kuşkuyla yaklaşır. Zira burada tüm siyasal işleyiş kitlenin temsilcileri fikrine bağlanmıştır. Bu noktada diktatörlük ve demokrasi arasında zorunlu bir zıtlık inşa edilemeyeceğini vurgulayan Schmitt’e göre “pratik ve teknik sebeplerle halk yerine temsilcileri karar verebiliyorsa, aynı halk adına tek bir temsilci de karar verebilir ve bu gerekçelendirme demokratik olmaktan çıkmaksızın anti-parlamenter bir sezarlığı haklı çıkarabilir.” Burada Schmitt’in yaklaşımının esasen bir temsil problemi ile ilintili olduğu söylenebilir. Zira temsil mekanizmasına “personalist” bir nitelik atfeden (Bezci 2006: 66, Kelly 2004: 114) düşünür “temsil düşüncesinde genel olarak henüz tam anlaşılammış derin bir problematik” bulur ve temsili “özel hukuk kavramları olan temsilden ve vekaletten” ayırarak onu “kamusal alan”a yerleştirir (Schmitt 2006b: 54-55). Burada temsil, “bir değerler hiyerarşisi içeren” ve “araşsal olmayan” (Kardeş 2015: 127) bir nitelikle tecessüm eder.

Schmitt liberal demokrasiyi “temsil kavramını aşkın niteliğinden sıyrarak (onu) basit bir vekalate eşdeğer saymakla” itham eder. Liberal demokrasinin içselleştirdiği haliyle temsil mekanizmasının siyasal partiler üzerinden parlamentoda kazandığı görünümün, özü itibariyle, “halkın iradesini parçaladığı”na dikkat çeker. Bir başka deyişle liberal demokratik prosedür olarak temsil, hakiki anlamıyla müzakerenin ölümüne işaret eden bir dinamikte eşzamanlı bir biçimde somutlaşır. Schmitt’in düşündüğü anlamıyla temsil ise devlete kişiliğini kazandıran, politik birliğin inşası bağlamında bir özdeşlik dinamiği ile birlikte işleyen, “yukardan işleyen”, personalist, “yerine geçen değil, görünmeyeni vücuda getiren, bir tür “sekülerleşmiş kutsallığa” dayanan, varoluşsal bir kavramdır. (Bezci 2006: 67-77, 131, 135, 138). Bu açıdan Schmitt’in temsilin işleyişini düşünürken Katolik Kilisesi’ne odaklanması tesadüf değildir, zira Katolik Kilisesi, bir *complexio oppositorum* olarak yani karşıtların bir aradalığı olarak somutlaşır. Bu, bir anlamda kurumsal varlık ile “kişisel otorite”nin de bir aradalığına işaret eder (Kelly 2004: 116). Bu *complexio oppositorum*’un Katolik Kilisesi özelindeki görünümü; Laclau’nun (2015: 153) “temsil edilenin iradesinin

doğrudan devredildiği, temsil eyleminin bu irade nazarında tam bir saydamlık arzettiği bir süreç” olarak “kusursuz temsil” dediği ve esasen mümkün görmediği şeye yakındır. Dolayısıyla bu noktada Laclau ile birlikte radikal demokratik modelin kurucu figürlerinden biri olan Chantal Mouffe’un söylediklerine bakmak anlamlı olabilir.

Radikal Demokrasi ve Siyasal Temsil Sorunu

Dahrendorf’un (2015: 9) –Karl Popper ve John Stuart Mill çizgisinden mülhem bir biçimde- demokrasinin “İçinde yaşadığımız toplumlarda şiddete başvurmadan değişim yaratmayı nasıl sağlayabiliriz?, Kontrol ve denge sisteminin yardımıyla iktidar uygulayıcılarını nasıl denetleyebilir ve iktidarlarını kötüye kullanmamalarını nasıl temin edebiliriz?, Halk –bütün yurttaşlar- iktidarın kullanımına nasıl ortak olabilir?” şeklinde somutlaşan üç ana soruya verilen bir yanıt olduğu yönündeki hatırlatmasının ışığında düşünecek olursak, temsil probleminin sadece farklı demokratik modeller açısından değil, tüm siyasal yönetim biçimleri açısından tanımlayıcı bir unsur olduğu söylenebilir. Radikal demokrasiye dair genel birkaç noktaya temas etmekte fayda olabilir.

Radikal demokrasi tartışmasına dair genel bir çerçeve çizmek için bir başlangıç noktası olarak Ernesto Laclau ve Chantal Mouffe’un ortaklaşa yazdıkları ve ilk kez 1985’te yayımlanan *Hegemonya ve Sosyalist Strateji: Radikal Demokratik Bir Politikaya Doğru* başlıklı metin seçilebilir. Bu metinde Laclau ve Mouffe’un (2008: 272) “politik alanların çoğaltılması ve iktidarın tek bir noktada yoğunlaşmasının önlenmesi, toplumun gerçekten demokratik her dönüşümünün önkoşuludur” tezi radikal demokratik tahayyülü anlamak ve konumlandırmak için önemlidir. Bu tez, Mouffe’un (2010a: 65) çok daha sonra *Hegemonya ve Sosyalist Strateji*’nin temel argümanlarından biri olarak bir kez daha altını çizdiği “değişik toplumsal ilişkilerde açığa çıkmış ve (...) ‘sınıf’ kategorisiyle anlaşılamayacak bütün demokratik mücadelelerin dikkate alınması gerektiği” hususunu anımsatan bir çerçeve de sunar.

Bu temel üzerinden ilerleyen Laclau ve Mouffe (2008: 23) ortak çalışmalarının geliştirmek istediği radikal demokrasi modelinin temel vurgusunun “farklı boyunduruk altına alma biçimlerine karşı verilen çeşitli demokratik mücadeleler arasında bir eşdeğerlilik zinciri yaratmanın gerekliliği” olduğunu belirtir ve söz konusu çalışmanın ana argümanlarından birinin de “cinsiyetçilik, ırkçılık ve cinsel ayrımcılığa karşı mücadeleler ve çevre mücadelelerinin yeni bir sol kanat hegemonik projede, işçilerin mücadeleleriyle eklenmesi gerektiği” olduğunu vurgular. “Sosyal grupların olumsal karakteri üzerindeki ısrar”a (Keucheyan 2016: 326) dayanan bu model esasında Mouffe’un (2015: 157) “siyasal ekonomik açıdan değerlendirdiği”ni iddia ettiği toplulaştırıcı demokrasi modeli ile “etik ya da ahlaki bir yaklaşım” üzerine bina edilmiş müzakereci/katılımcı demokrasi modelinin bir eleştirisine dayanır.²

² Bu tartışmanın bir konusu olmamakla birlikte bu eleştiri meselesinin de radikal demokrasinin müphem taraflarından biri olduğu söylenebilir. Üstüner (2007: 335), Mouffe’un agonistik-çoğulcu demokrasi modeli ile Benhabib’in müzakereci demokrasi modelini kıyaslarken ortada bir zıtlıktan çok bir örtüşmenin olduğuna dikkat çeker ve bu bağlamda şunları söyler: “Her iki model de, siyasal ve sosyal eşitliği birey özgürlüğüne zarar vermeyecek şekilde sağlamaya

Buradaki haliyle radikal demokrasi modeli özünde bir yurttaşlık tahayyülü içerir. Devlet ve yurttaş arasındaki ilişkinin yeniden düşünülmesine yönelik bu çağrıda önerilen, demokratik bir yurttaşlık temelinde işleyen bir siyasal varoluş tarzına hayat vermektir. Yine bu çerçevede Mouffe'un (2009: 83-84, 111) belirttiği üzere, "çok çeşitli biçimler alabilen demokratik yurttaşlığın çeşitliliğinin demokrasi için bir tehlike değil, aksine varoluş koşulu" olduğu kabulünden hareket edilir ve bir "demokratik toplum" idealine işaret edilir. Mouffe burada bu türden bir tahayyülün işleyişinin problemsiz olmadığını da söyler: "Bu elbette çatışma yaratacaktır, ancak farklı anlayışların tümünün çatışma olmadan bir arada varolmalarının beklenmesi hata olurdu. Ama bu mücadele, 'düşmanlar' arasında değil, 'hasımlar' arasındaki bir mücadele biçiminde cerayan edecektir, zira tüm katılımcılar diğerlerinin konumlarını yarışma içindeki meşru konumlar olarak kabul edecektir." Mouffe demokratik politikanın "agonistik çoğulculuk" temelinde yeniden düşünülebilecek gayesinin de bu olduğuna dikkat çeker. Bu, Mouffe'un daha sonra da vurgulayacağı bir temel motiftir aslında. Örneğin Mouffe (2015: 14, 158) "demokratik siyasetin en temel görevlerinden biri, çatışmaların 'agonistik' bir biçime bürünmelerini sağlayacak kurumları ortaya çıkartmaktır. Bu modele göre rakipler düşman değil, aralarında çatışmalı bir konsensusu olan muhalifler olarak algılanır." Bu haliyle de "agonistik mücadele", Mouffe'a göre, "çoğulcu bir demokratik siyasetin olmazsa olmazı"dır.

Bu perspektif esasen Mouffe'un (2010b: 17) "çoğulcu bir demokratik düzenin yaratılmasının ya da sürdürülmesinin nasıl olanaklı olduğu"na yönelik sorgulamasının ve yine düşünürün (2012: 113-114) sözünü ettiği "antagonizmaları ehlileştirmek" çabasının üzerinden somutlaşan bir perspektiftir. Nihayetinde bu perspektif özelinde radikal demokrasi "farklılığı (özel, çoklu ya da heterojenleşmiş) soyut İnsan kavramıyla dışlanmış olan her şeyi gerçekten kabullenmemizi" talep eden (Mouffe 2010b: 29-30) bir siyasal projedir.

Mouffe (2009: 34) "demokratik toplumun, toplumsal ilişkilerde eksiksiz bir uyum düşünün gerçekleştirileceği bir toplum olarak tasavvur edilemeyeceği"ne değinir ve "toplumun demokratik karakterinin, ancak hiçbir toplumsal aktörün kendisine bütünü temsilini atfedemeyeceği gerçeğiyle yansıtılabileceği"ne dikkat çeker. Mouffe'a göre "demokratik politikanın esas sorusu, iktidarın nasıl bertaraf edileceği değil, ama demokratik değerlere uygun iktidar biçimlerinin nasıl kurulacağıdır. Kendimizi iktidardan tamamen kurtarabileceğimiz yanılısamasını reddederken aynı zamanda iktidar ilişkilerinin mevcudiyetini ve onları dönüştürme gereğini teslim etmek- 'radikal ve çoğulcu demokrasi' diye adlandırdığımız projeye özgü olan" şey olarak öne çıkarılır.

çalışmaktadır. Kolektif eylem ve birey özgürlüğünün bir arada kurulması ortak bir çaba olarak görülmektedir. Her iki modelde de ekonomik eşitsizlikler irdelenmemekte ve bir anlamda siyasalın oluşturuculuğuna 'havale edilerek' ya da ekonomik sorunlar siyasal olanın diline çevrilebilirse, kamusal/siyasal alanın sorunu haline gelebileceği söylenerek, kapitalizm analiz edilememekte ve böylece 'görünmez' kılınmaktadır. Çekişmeci demokrasi modeli ve müzakereci demokrasi modeli liberalizmin ve demokrasinin birarada olabilmemesinin yollarının arandığı modeller olarak görünmektedirler. Böyle olunca, birbirlerine alternatif olmaktan çok, liberal demokrasi çerçevesinde birbirlerini tamamlayan iki model olarak görülmeleri ve liberalizmin demokratikleştirilme çabaları olarak değerlendirilmeleri daha doğrudur."

Bu proje özelinde amaç “demokratik devrimi derinleştirmek ve farklı demokratik mücadeleleri ilişkilendirmek” ve buna bağlı olarak “örneğin anti-ırkçılığın, anti-cinsiyetçiliğın, anti-kapitalizmin birlikte eklememesine izin verecek yeni özne pozisyonlarının yaratılması” için harekete geçmektir. Bu aynı zamanda “demokratik mücadeleler arasında bir denklik zinciri ve dolayısıyla da demokratik özneler arasında ortak bir siyasal kimlik yaratılması” çabasını da devreye sokmak anlamına gelir. Hiç kuşkusuz burada karşımıza çıkan yurttaşlık kimliği bir yandan “herkes için eşitlik ve özgürlük iddiası”na bağlı, öte yandan “ne liberalizmde olduğu gibi sadece diğerleri arasındaki tek kimliği ifade eden ne de yurttaşlığa dayalı cumhuriyetçilikte olduğu gibi diğerlerinin tümünü bastıran hâkim bir kimliktir.” (Mouffe 2010b: 37, 93, 127).

Bu doğrultuda Mouffe (2015: 26-29, 37), “kimseyi dışlamadan nasıl bir konsensüse varılacağı” meselesinin temel bir mesele olamayacağını, zira bu tür bir sorunsallaştırmanın ‘onlar’ı olmayan bir ‘biz’ kurmayı gerektireceğini, ki bunun da basitçe “imkansız” olduğunu belirtir. Mouffe’a göre yapılması gereken “siyasetin kurucu bir özelliği olarak bu biz ve onlar ayrımını aynı zamanda çoğulculuğun da tanınmasına izin verecek bir şekilde nasıl kurabiliriz?” sorusunu esas almak olmalıdır. Bir başka deyişle, siyasal mücadele açısından antagonizmanın (düşmanlar arasındaki mücadele) bir agonizmaya (muhalifler arasındaki mücadele) dönüşüp dönüşmeyeceği sorusudur sorulması gereken. Agonistik demokratik modelin özü, bu soru üzerinden, “demokratik ‘herkese özgürlük ve eşitlik’ ilkelerine bağlı ancak bunların yorumlanışı konusunda ayrışan ‘muhalif’ kategorisi” üzerine inşa edilir. Burada muhalifler, söz konusu ilkeye dair kendi siyasal yorumlarını hegemonik kılmak için mücadele etseler de “aleyhtarlarının kendi pozisyonlarının galibiyeti için verdikleri mücadelenin meşruiyetini sorgulamaz”lar. Bu eğilimin belirli “kollektif özdeşleşme” dinamikleri içinden canlı tutulmasına bağlı olarak, Mouffe’un anımsattığı üzere, bu agonistik modelde antagonistik boyut varolmaya devam eder. Bu, Mouffe’un radikal demokrasiye dayalı siyasal modeli içinde agonizmanın, siyaseti mevcut iktidar ilişkilerini dönüştürmek ya da sorgulamak amacı gütmeksizin hareket eden rakipler arası bir rekabet sahası olarak gören liberal tahayyülden kopmak istediği asli mecraya işaret eder. Burada “demokratik siyaseti tanımlayan şey, birbiriyle çelişen hegemonik projeler arasında süregiden ve nihai uzlaşmanın mümkün olmadığı çatışmadır.” Bir başka deyişle, buradaki tabloya bakıldığında, radikal demokrasi projesi özelinde antagonizma; siyasetin varoluşunu içkin ve varkalmaya devam edecek bir ana kategori iken; agonizma, antagonizmanın dönüşebileceği pratik bir politik yer, bir tür politik imkân arayışıdır.

Bu imkân arayışı içinde temsil problemi son derece hayati bir konum arz eder. Bilindiği üzere, temsil probleminin siyasal olan ile iç içe geçmesi modernitenin evrimi içinde karmaşık bir hal alır. Pitkin’in (1967: 2) “eski Yunan’da temsil kavramını karşılayan bir sözcük olmadığını” anımsatması bu açıdan anlamlıdır. Yine Pitkin’i takip ederek söyleyecek olursak, temsil geç Ortaçağ’ın bir ürünüdür ve monarkın empoze ettiği bir “görev”dir. Tarihsel gelişimi açısından bakıldığında temsil ve demokrasinin bağdaştırılması 18. yüzyılın “demokratik devrimleri”nin bir sonucu olarak gerçekleşmiştir (Pitkin 2004: 337).

Pitkin’in (1967: 2, 4, 61, 89-90, 94, 102) vurguladığı üzere, “temsilin zorunlu olarak temsili hükümete işaret etmesi gerekmez. Bir kral, tıpkı bir elçinin de

yapabileceği gibi, bir ulusu temsil edebilir. Bazen herhangi bir kamu görevlisi devleti temsil edebilir”. Pitkin bu çerçevede Hobbes’un her hükümetin temsili hükümet olduğuna, zira her hükümetin bir biçimde ona tabi olanları temsil ettiğine ilişkin görüşüne göndermede bulunmaktadır. Temsil ve demokrasi ilişkisine bakışımızı belirleyecek unsurlarından birisi temsilin niteliğine odaklanmak olabilir. Hobbes çizgisindeki bir temsil mekanizması içinde “yetki”ye odaklanan ve formel prosedürlere vurgu yapan formalistik yaklaşıma ek olarak temsil-demokrasi ilişkisinin sorunlarını anlamamıza yardımcı olabilecek bir karşıtlık, tasvirî yaklaşım ve sembolik yaklaşım arasındaki karşıtlıktır. Zira temsil sorununa tasvirî yaklaşım; temsilcinin yapması gerekenin basitçe ve birebir biçimde temsil edeni “yansıtmak/sunmak” olduğu varsayımına dayanmaktadır. Bu yaklaşımda temsili hükümet ve parlamento temsil edilen kitlenin/ulusun “tam ve doğru bir yansıması”nı sunmak zorundadır ve bu yüzden toplumun her kesiminin temsili hükümette veya parlamentoda karşılığının bulunması gerekmektedir. Dolayısıyla bu yaklaşımı savunanlar aynı zamanda nispi temsili savunmaktadırlar. Bu yaklaşımda, Pitkin’ e kulak verecek olursak, “hesap verilebilirlik olarak temsil”e yer yoktur ve temsil, temsil edilen için “eylemek”ten çok, basitçe ve ikameci bir mantıkla “temsil edilenin yerine geçmek” olarak ele alınır. “Temsil edilenin yerine geçmek” refleksine vurgu yapan diğer yaklaşım olan sembolik yaklaşımda temsil edenin bir sembol olarak işlevine vurgu yapılır. Söz gelimi; anayasal bir monarşi içinde kral ulusun birliğini, hanedanlığı, devleti vb. temsil etmektedir. Bununla birlikte sembol (ABD bayrağındaki yıldızlar ya da erken dönem Hristiyanlık’ta balığın İsa’yı sembolize etmesi gibi) kendisinden başka bir şey olarak vardır. Soyutlamanın sembolize edilmesiyle gerçekleşen temsil siyasal temsilin bir eyleme değil; bir ilişkiler haline, kitlenin temsil edene inanmasıyla ilgili bir “temsil edilenin yerine geçmek” durumuna işaret ettiği vasattır.³

Şu halde siyasal temsil insanları bir sembole, temsil edenin sembolik değerine inandırmak faaliyetidir. Bu açıdan kitlenin, kendisini “sembolik olarak” temsil eden lidere inanması kritik bir önem taşımaktadır. Dolayısıyla siyasal temsil basit bir prosedür olmaktan çıkmakta ve kimin hangi lidere neden inanacağıyla ilgili bir dizi hayati karara işaret etmektedir. Hardt ve Negri (2004: 261) de 19. yüzyıldan günümüze uzanan çizgide “demokrasiyi bir temsil biçimi olmaksızın düşünmenin olanaksız hale geldiğine” dikkat çeker ve temsil mekanizmasının demokrasi için “gerekli bir ilave” olarak görülmesi eğiliminden bahsederler.

Bu temelde radikal demokrasinin temsil yaklaşımındaki ilk sorun bir yandan Schmitt’in siyasal liberalizm eleştirisine dayanması bir yandan da bu eleştirinin ardındaki siyasal birlik problemini bir çoğulculuk modeli ile değiştirmesidir. Bu, radikal demokrasinin Mouffe çizgisindeki yorumu için bir müphemlik alanına⁴ işaret eder. Bir

³ Burada değinilen Pitkin tartışmasına temsili demokrasinin krizi ve siyasal partiler bağlamında yer veren bir çalışma için bkz. H. Bahadır Türk, Şirket ve Parti: Genç Parti ve “Yeni Siyaset”, İletişim Yayınları, İstanbul, 2008, s.141-159.

⁴ Bir bakıma bu müphemliğin, radikal demokrasinin bir alametifarikası olduğu da söylenebilir. Bu açıdan, Kanatlı’nın (2014: 132) işaret ettiği üzere, Mouffe’un siyasal “projesinde öne sürdüğü Siyasal/Siyaset, Antagonizma/Agonizma, Düşman/Hasım, Radikal Demokratik Vatandaşlık ve Eş Değerlik Zinciri kavramlarının hepsinin etik-politik prensiplere

başka deyişle, Schmitt'in liberalizm eleştirisinden beslenmek isteyen radikal demokratik modelin temsil nosyonunun; temsil edilen kitlenin “tam ve doğru bir yansıması”nın sunulabileceğine ve dahası sunulması gerektiğine işaret eden tasvirî yaklaşıma ve temsil edilenin yerine geçmek” refleksine vurgu yapan sembolik yaklaşıma eş zamanlı olarak dayanmasıdır.

Buradaki ikinci önemli sorun, söz konusu yaklaşımın; toplulukların/kitlenin/halkların temsilini, tam da karşı çıktığı şey olan temsil krizini var eden siyasal kabullere dayandırmasıdır. Radikal demokrasinin toplumsal en küçük birimine kadar bölerek temsile çağırması, bir doğrudan demokrasi pratiği kadar temsil edilen öznenin kararının en küçük birimden itibaren denetlenmesi ve manipüle edilmesi riskini de yaratır. Bu, makro ölçekteki temsil krizinin çözülmesi değil, aksine bir anlamda bölünerek yayılması anlamına gelebilir ve nihayetinde sembolik olarak herhangi bir kurumsal iradenin tek başına belirlediği bir siyasal akışa dönüşebilir.

Buradan hareketle –üçüncü bir sorun olarak- nihayetinde temsil edilenin gerçekte kim olduğu, neyin temsil edildiği, nasıl temsil edildiği ve temsil edildiği söylenen şeyin aslında kendinden başka neye işaret ettiği bulanıklaşabilir. Burada mesele, radikal demokrasi projesinin aynı anda pek çok şeyle eklemlenmeye açık bir biçimde kurgulanması ve bu kurguya dayanan temsil konfigürasyonunun, temsil krizinin yarattığı şeyi daha en baştan kurmak riskini taşımasıdır. Bu husus, Mouffe'un (2015: 161) –Fransa'da Komünist Parti'nin zayıflamasıyla birlikte dini aidiyet meselesinin önem kazanmaya başladığı örneği üzerinden- yaptığı “demokratik siyasetin insanlara kolektif siyasi kimliklerle özdeşleşme seçeneğini sunmadığı yerlerde, insanların başka kolektif özdeşleşme kaynaklarına yöneldiğini fark ederiz” tespitini akla getiren bir dinamik olarak da öne çıkar. Radikal demokratik modelin temsil meselesi özelindeki bir dördüncü sorunu, bu türden bir temsil krizi olasılığının farkında olmasına rağmen; özcülük karşıtı, heterojen bir siyasal özne tasavvuruna yaslanan bakış açısının böyle bir krizle karşılaştığında takip edeceği bir siyasal gündemi olmamasıdır. Bu noktada Hardt ve Negri'nin (2012: 32-33) söyledikleri anımsanabilir: “Temsil edilen, temsil kurumlarının çöküşünü kabul eder ancak bir alternatif göremez ve korkuyla geriye sıçrar. Bu korkudan, temsilin görüntüsüne bile tahammül edemeyen popülist ve karizmatik politika biçimleri doğar.”

Sonuç

Doğrudan demokrasi, temsili ya da Sartori'nin deyişiyile dolaylı demokrasiye yeğlenebilir mi sorusu temsil tartışmalarının tarihinde kendisine hep yer bulmuş bir sorudur. Sartori (1993: 303-306) bu düzlemde “kural olarak iktidarı kullananın onu başkasına devredenden daha iyi durumda olduğu ve katılıma dayanan bir sistemin temsile dayanandan daha güvenli ve daha doyurucu olduğu rahatlıkla söylenebilir” dese de uygulamanın tarihsel olarak aksine işaret ettiğine vurgu yapar. Bu açıdan Yunan demokrasilerinin ve “Ortaçağ topluluklarının kısa ve çalkantılı yaşamları”na dikkat çeker. Polis'te olduğu gibi kamu hizmetlerine bir tür adanmışlığa işaret eden bir

yurttaşlık anlayışının ve “siyasete katılımın derecesinin yüksekliğinin toplumsal yaşamın işlevleri arasında yarattığı dengesizliğe” ve bu dengesizliğin yol açtığı “ekonomik zayıflığa” değinir. Temsili demokrasi de zaten doğrudan demokrasinin yol açtığı bu sorunlara bir çözüm olarak uzaklık ve sayısal çokluk gibi faktörlerin tarihsel olarak devreye girmesiyle işlevselleşmiştir. Sartori’den çok önce Robespierre’in (1975: 50) “Halk iyidir. Vekilleri bozulabilirler” anlayışının ve “elde olsaydı da halkın vekillerinden kurulu meclis, bütün kararlarını halkın önünde verebilseydi. 12.000 kişiye açık geniş ve görkemli bir yapı, yasama meclisinin oturum yeri olmalı” şeklindeki yaklaşımının gölgesi bu doğrudan demokrasi ve temsili demokrasi tartışmalarında karşımıza çıkmaya devam eder.⁵

Tüm bu temelde radikal demokrasinin temsil dolayımıyla temsili demokrasi ile nasıl bir ilişki kurduğu sorusu, üzerinde düşünmeye değer bir sorudur. Bu soruyu düşünmek için bir kez daha bu çalışmada ele alınan çizgiye bakmak ve bu çizginin Schmitt’le kurduğu ilişkiyi anımsamakta fayda vardır. Zira Mouffe çizgisinde bir radikal demokrasi yorumunun Schmitt’in siyasal düşüncesinden etkilendiği açıktır. Nitekim Mouffe da (2009: 49, 64, 67-68) her şeyden önce “Schmitt’in demokrasi ve liberalizm arasındaki geriliminin farkına varmamızı sağlayarak tehlikede olan konuyu aydınlatmamıza yardımcı olduğunu teslim ediyorum” der. Ayrıca Schmitt’le “halkın politik olarak kurulması gerektiği konusunda da hemfikir olduğunu” belirtir. Bununla birlikte Schmitt’in “bize yanlış bir ikilem sunduğu” konusunda ısrarcıdır ve bu yaklaşımını Schmitt’in politik birlik ve çoğulculuk arasına koyduğunu düşündüğü farktan türetir. Nihayetinde “liberalizmi sorgulayışını çok güçlü” bulduğu Schmitt’i “öğretici bir hasım” olarak görür. Onu “liberalizmin en parlak ve uzlaşmaz muhalifi” olarak değerlendirir, onun liberalizm eleştirisini “günümüzde, her zaman olduğundan daha anlamlı” bulur, “Schmitt’le birlikte Schmitt’e karşı düşünmeyi” önerir (Mouffe, 2010a: 10, 20, 22) ve Schmitt’in görüşlerinin “modern demokrasinin doğası hakkında daha iyi bir anlayış kazanmamıza” yardımcı olacağını ileri sürer (Mouffe, 2010b: 14). Benzeri bir hatta Schmitt’in liberalizm eleştirisinin “toplulaştırıcı ve müzakereci demokrasi modelleri” için de geçerli olduğunu düşünür ve tekrar Schmitt’ten çoğulcu bir demokrasi inşasına duyduğu inanç üzerinden ayırdığını vurgular. Kendi deyişle Schmitt gibi o da siyasetin antagonistik boyutunu kabul eder, ancak bu boyutun bir agonizma olarak da farklılaşıp görünürlük kazanabilmesinin yollarının bulunabileceğine inanır (Mouffe, 2015: 157-158).

Mouffe (2015: 143, 145-146) demokrasinin temsil ile olan ilişkisine değinirken, temsil ve demokrasiyi karşı kutuplarda gören yahut bu ikisi arasında olmazsa olmaz bir

⁵ Sözgelimi Rancière (2014: 60-62, 80), demokrasi merkezli sorunları düşünürken sorunu “doğrudan demokrasi ile temsili demokrasi arasındaki karşıtlığa indirgeme” eğiliminden bahseder ve temsilin tarihsel gelişimi içinde “nüfus artışını telafi edecek bir sistem olarak icat edilmediği”ni kaydeder. Bu sistemin “sosyal konum, sınıf ve mülk”ü her zaman öne çıkardığından ve oligarşik işleyişe açıklığından bahseder. “Demokrasiyi temsille özdeşleştirmenin ve birini kullanarak diğerini çürütmeye kalkışmanın yanlışlığı”na değinir ve adına temsili sistem denen şeyin “hiç kimsenin ve herkesin gücü olmaya yaklaştığı ölçüde demokrasiye meyilli” olacağını savunur. Rancière bu doğrultuda temsili sistemin demokratikliğinden bahsedebilmek için “kısa süreli, yenilenemeyen, birden fazlasına aynı zamanda sahip olunamayan vekâlet” gibi koşullardan bahseder.

varoluşsal bağ olduğunu savunan iki ayrı görüşe parantez açar. Kendi pozisyonunu ise temsili demokrasiin kurumların uzunca bir müddettir yaşamakta olduğu krizi kabul etmek ve fakat “çözümün temsili olmayan bir demokrasi tesis etmekten geçtiğine” de inanmamak üzerinden tarif eder. Bir başka deyişle Mouffe için temsiliyet, “sorunun kendisi” değildir; sorun daha çok “temsili kurumların şu anki işleyişleri” ile ilgilidir. Mouffe’a göre zaten “kollektif siyasi özneler, temsiliyet aracılığıyla meydana gelir ve ondan önce yaratılmamışlardır” ve buna bağlı olarak “her siyasi kimlik iddiası, temsiliyet sürecinin dışında değil, içindedir.” Burada Mouffe’un söyledikleri Laclau’nun “kusursuz temsil” hakkında söylediklerini yankılar gibidir. Laclau (2015: 154, 156) “kusursuz temsil düşüncesinin mantıksal bir imkânsızlık içerdiğini ama bunun temsilin bütün bütüne imkânsız olduğunu göstermediği”ni belirtir ve “temsil süreçleri ağından kaçılmayacağını” vurgular. Yapılması gereken “temsil mekanizmasının kapsam ve faaliyet alanını daraltmaya çalışmak yerine, onun işleyebileceği ya da beslenebileceği noktaları çoğaltan demokratik alternatifler inşa etmek”tir.

Bu haliyle Mouffe’un temsil sorununa yaklaşımındaki temel sorun; dayandığı Schmitt’ci liberalizm eleştirisinin aynı zamanda belirli bir temsiliyet eleştirisi olduğunu büyük ölçüde gözardı etmesidir. Sorunu temsilde değil ancak temsili kurumların işleyişinde gören bu yaklaşımın dolaylı olarak altını çizdiği temsil krizi, esasında temsil kavramına içkin bir özelliktir. Carl Schmitt’in kavramı ısrarla teolojik bir temel üzerinden düşünmesi, bu açıdan salt kurumların işleyişi ile açıklanan bir temsil ilişkisinin siyasal içeriğinden uzaklaşacağı kabulüne dayanır. Radikal demokrasiinin Mouffe eksenli yorumunun temsil meselesine bakışına dair bu çalışma ekseninde ileri sürülen sorunlar, Schmitt’in siyasal liberalizm eleştirisinin teolojik boyutunun ihmali ile ilgilidir. Radikal demokratik proje, sorduğu sorular ve geleneksel siyasal pozisyonlar karşısındaki meydan okuyucu tavrı ile önemli bir düşünce nesnesi olsa da kendi referans noktaları ile kurduğu ilişkinin eklektik yapısının yarattığı sorunlardan kaçmakta zorlanan bir görünüm arz eder. Nihayetinde temsil sorunu ile kurulan ilişki, bu açıdan radikal demokrasiinin en kırılğan taraflarından birine işaret eder.

Thinking the Problem of Representation in Radical Democracy Through Carl Schmitt

Abstract

As the title suggests, this study wrestles with the problem of political representation in radical democracy through Carl Schmitt. In so doing, it first attempts to make sense of the political thought of Carl Schmitt, as one of the theoretical points of departure for the political model that radical democracy suggests, with a particular emphasis upon Schmittian concept of the political, his approach to the problem of sovereignty and insight on parliamentary democracy. Then the study takes a concise look at the major arguments of radical democracy through the lenses of Chantal Mouffe and deals with whether her theoretical contribution makes it possible to rethink the problem of political representation. Finally this paper discusses some questions that arise from the way that radical democracy conceptualizes the problem of representation. Accordingly, the major argument of this study is that the concept of political representation in radical democracy suffers from some major theoretical ambiguities and tends to overlook its own Schmittian origins which refers to the heart of the matter.

Keywords

Carl Schmitt, Chantal Mouffe, Radical Democracy, Political Representation, Liberalism.

KAYNAKÇA

- Agamben, Giorgio (2013). Kutsal İnsan: Egemen İktidar ve Çıplak Hayat, çev. İ. Türkmen, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Balakrishnan, Gopal (2000). The Enemy: An Intellectual Portrait of Carl Schmitt, London: Verso.
- Bezci, Bünyamin (2006). Carl Schmitt'in Politik Felsefesi: Modern Devletin Müdafaası, İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Çelebi, Aykut (2001). "Kuraldışı Durumlarda Karar Vermek: Carl Schmitt ve Walter Benjamin Üzerine Bir İnceleme, Defter, yıl 14, sayı 42, ss.109-146.
- Dahrendorf, Ralf (2015). Demokrasinin Bunalımları: Antonio Polito İle Bir Söyleşi, çev. A. Emre Zeybekoğlu, İstanbul: İthaki Yayınları.
- Hardt, Michael ve Antonio Negri (2004). Çokluk: İmparatorluk Çağında Savaş ve Demokrasi, çev. Barış Yıldırım, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Hardt, Michael ve Antonio Negri (2012). Duyuru, çev. Abdullah Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Kardeş, M. Ertan (2015). Schmitt'le Birlikte Schmitt'e Karşı: Politik Felsefe Açısından Carl Schmitt ve Düşüncesi, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Keucheyan, Razmig (2016). Aklın Sol Yarı: Yeni Eleştirel Düşünceler Atlası, çev. Selen Şahin, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kelly, Duncan (2004). "Carl Schmitt's Political Theory of Representation", Journal of the History of Ideas, Vol. 65, No. 1, pp. 113-134.
- Laclau, Ernesto ve Chantal Mouffe (2008). Hegemonya ve Sosyalist Strateji: Radikal Demokratik Bir Politikaya Doğru, çev. Ahmet Kardam, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Laclau, Ernesto (2015). "İktidar ve Temsil", çev. Ertuğrul Başer, Evrensellik, Kimlik ve Özgürleşme, ss.135-161, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kanatlı, Mehmet (2014). "Chantal Mouffe'un Radikal Demokrasi Projesi Üzerine Bir Değerlendirme", Tesam Akademi Dergisi, Temmuz, 1 (2): 115-135.
- Mouffe, Chantal (2009). Demokratik Paradoks, çev. A.Cevdet Aşkın, Ankara: Epos Yayınları.
- Mouffe, Chantal (2010a). Siyasal Üzerine, çev. Mehmet Ratip, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mouffe, Chantal (2010b). Siyasetin Dönüşü, çev. Fahri Bakırcı ve Ali Çolak, Ankara: Epos Yayınları.
- Mouffe, Chantal (2012). "Tartışmacı Kamusal Alanlar, Demokratik Siyaset ve Tutkuların Dinamiği", Farklı Dünyaları Düşünmek: Felsefe, Siyaset ve Sanat İçin Moskova Konferansı (haz.J. Backstein vd.), çev. Emine Ayhan, İstanbul: Metis Yayınları.
- Mouffe, Chantal (2015). Dünyayı Politik Düşünmek: Agonistik Siyaset, çev. M. Bozluolcay, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Oakeshott, Michael (2004). "What Is Political Theory?"; What Is History and Other Essays, ed. Luke O'Sullivan, ss.391-402, Exeter: Imprint Academy.

Pitkin, Hanna-Fenichel (1967). *The Concept of Representation*, Berkeley: University of California Press.

Pitkin, Hanna-Fenichel (2004). "Representation and Democracy: Uneasy Alliance", *Scandinavian Political Studies*, 27 (3): 335-342.

Rancière, Jacques (2014). *Demokrasi Nefreti*, çev. Utku Özmkas, İstanbul: İletişim Yayınları.

Robespierre (1975). *Devrimin Bağrından*, çev. Vedat Günyol, İstanbul: Çan Yayınları.

Sartori, Giovanni (1993). *Demokrasi Teorisine Geri Dönüş*, çev. T. Karamustafaoğlu ve M. Turhan, Ankara: Yetkin Basımevi.

Schmitt, Carl (2002). *Siyasi İlahiyat: Egemenlik Kuramı Üzerine Dört Bölüm*, çev. A. Emre Zeybekoğlu, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Schmitt, Carl (2006a). *Siyasal Kavramı*, çev. Ece Göztepe, İstanbul: Metis Yayınları.

Schmitt, Carl (2006b). *Parlamentar Demokrasinin Krizi*, çev. A. Emre Zeybekoğlu, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Schmitt, Carl (2016). *Kanunilik ve Meşruiyet*, çev. M. Cemil Ozansü, İstanbul: İthaki Yayınları.

Türk, Bahadır H. (2008). *Şirket ve Parti: Genç Parti ve "Yeni Siyaset"*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Üstüner, Fahriye (2007). "Radikal Demokrasi: 'Liberalizm mi, Demokrasi mi? Evet, lütfen!'", *ODTÜ Gelisme Dergisi*, 34 (Aralık), 2007, 313-336.